

Praeivių žuvų būklės monitoringas Rytų Lietuvos upėse

Santrauka

Baltijos lašiša ir šlakys nuo seno yra laikomos vertingomis žuvimis ir yra svarbus verslo objektas visose Baltijos jūrą supančiose valstybėse. Šių žuvų išteklių būklė Baltijos jūroje priklauso nuo verslinės žvejybos intensyvumo, dirbtinio veisimo ir natūralios reprodukcijos lašišinėse upėse. Lašišų atkūrimui Lietuvoje buvo paruošta atkūrimo ir apsaugos programa 1997 - 2010 metams, kurioje numatytos pagrindinės priemonės lašišinių žuvų ištekliams pagerinti. Nuo 1999 m. Lietuvoje pradėti lašišų ir šlakių veisimo darbai ir monitoringas. 2009 m. lašišų ir šlakių jauniklių ir nerštaviečių monitoringas vykdytas pagal programą ir sutartyje numatytas užduotis: ištirtos 27 įvairaus dydžio lašišinio tipo upės (Neries, Žeimenos, Šventosios, Merkio baseinuose) ir 57 stotys. Lašišos ir šlakių rituolių migracija buvo tyrinėta Meros ir Siesarties upėse. Tyrimų metu Meros upėje sugauta 11 šlakių rituoliai, o lašišų rituolių visai nesugauta. Siesarties upėje sugauti 40 lašišų ir 109 šlakių rituoliai. Nustatyta rituolių amžinė – matmeninė sudėtis. Neries upėje 2009 m. lašišų jaunikliai buvo aptinkami 9 monitoringo stotyse. Jauniklių gausumas buvo labai aukštas ir kito 1,3 – 19,2 ind./100 m² ribose (vidutinis tankis Neryje – 7,6 ind./100 m²). Vidutinė lašišų rituolių produkcija Neries upėje siekia apie 14813, intakuose 3129 individų. Neries baseine vidutinis šlakių jauniklių gausumas buvo neįžymiai mažesnis, kaip praėjusiais metais ir siekia – 3,81 ind./100 m². Vidutinė šlakių rituolių produkcija Neries baseine yra apie 11600 individų.

Žeimenos upėje lašišų jauniklių tankis buvo vidutinis - 3,9 ind./100 m². Vidutinis lašišų jauniklių tankis siekia 0+ - 7000, o 1+ - 800 ind., o rituolių produkcija Žeimenos upėje siekia apie 3280 individų. Šlakių jauniklių vidutinis gausumas monitoringo stotyse Žeimenos baseine padidėjo iki 3,7 ind./100 m². Upėtakių vidutinis gausumas Žeimenos baseine lyginant su praėjusiais metais šiek tiek sumažėjo ir siekia 4,5 ind./100 m². Vidutinė šlakių rituolių produkcija Žeimenos baseine yra apie 3900 individų.

Šventosios upėje lašišų jauniklių buvo sugauta visose 5 stotyse, jų tankis kai kuriose vietose buvo palyginti aukštas ir kito nuo 1,8 iki 13,3 ind./100 m² (vidurkis upėje – 7,5 ind./100 m²). Didžiausias gausumas nustatytas Siesarties upėje – 48,2 ind./100 m². Lašišų rituolių produkcija Šventosios upėje padidėjo iki 2272 ind., o Siesartyje – 12036

ind. Vidutinis šlakių jauniklių tankis Šventosios baseino upėse padidėjo iki 22,9 ind./100 m². Vidutinė šlakių rituolių produkcija Šventosios baseine yra apie 9600 individų. Šventosios baseine upėtakių gausumas didžiausias yra mažuose upeliuose ir siekia apie 9,9 ind/100 m²).

Merkio baseine lašišinių žuvų tyrimai vykdomi rotacijos principu. 2009 m buvo tyrinėjamos tik 2 upės esančios Merkio baseine – Skroblus ir Cirvija. Skroblaus upelyje upėtakių gausumas siekė 3,3 ind/100 m², o Cirvijos upelyje 11,1 ind/100 m². Upėtakių biomasė kito 275 – 430 g/100 m² ribose. Šlakių jauniklių tyrinėtose stotyse nenustatyta.

Žeimenos žuvivaisos įmonėje 2009 m. lašių buvo išauginta ir išleista į upes: jauniklių – 70 tūkst., rituolių 38 tūkst. Šlakių išauginta: jauniklių – 220 tūkst., šiųmetukų – 20 tūkst., rituolių 1 m. – 58 tūkst ir rituolių 2m – 1 tūkst. Lašių ir šlakių jauniklių išleidimo į upes rezultatai yra įvairūs. Neries upėje nustatytas pats didžiausias lašių išuvinimo efektyvumas – 79,1 %. Šventosios, Vilnios ir Vokės upėse lašių išuvinimo efektyvumas buvo labai aukštas ir kito nuo 18 % iki 45 %. Šlakių išuvinimo rezultatai Vilnios, Kenos, Virintos upėse buvo labai aukšti ir kito nuo 26,8 % iki 38,2 %. Vokės upėje išuvinimo efektyvumas siekė - 10,3 %, Neryje iki – 5,5%, Šventojoje iki - 5,9 %.

Žeimenos upėje aptikti 79 lašių/šlakių nerštiniai lizdai, šiomet jų kiekis žymi sumažėjo apie 34,2 %. Bendras Žeimenos upės lašių ir šlakių lizdų tankis šiais metais siekia apie 2,6 vnt./km ir gali būti vertinamas, kaip vidutinis (bei artimas 2003 ar 2005 m). Meros upėje aptikti 28 pilnai suformuoti lizdai, jų gausumas sumažėjo 42 %, o plotas - 65 %. Siesartis upėje aprikta 44 neršto lizdai, nerštaviečių plotas siekė 174,2 m², Lyginant su praėjusiais metais nerštaviečių gausumas ir bendras plotas padidėjo atitinkamai 10 ir 11 %. Vilnios upėje aptikti 125 šlakių/lašių lizdai, kurių bendras plotas siekia 330,4 m², vidutinis tankis – 12,5 vnt./km. Vilnios upėje, nerštaviečių gausumas lyginant su praėjusiais metais padidėjo 25,6 %.

Gauti rezultatai parodo lašišinių žuvų populiacijos būklę Ritų Lietuvos upėse, jauniklių paplitimą ir gausumą bei neršto efektyvumą. Remiantys tyrimo duomenimis išvadomis ir rekomendacijomis yra kryptingai ir efektyviai organizuojami lašišinių žuvų atkūrimo darbai Lietuvoje. Rezultatai ir išvados pateikiamos ataskaitoje.

